

ZUSAMMENFASSUNG AUF POLNISCH / STRESZCZENIE

Obraz Polski w dziełach Martina Pollacka. Między sprawozdaniem a fikcją

Niniejsza rozprawa doktorska jest poświęcona twórczości austriackiego pisarza Martina Pollacka (ur. 1944), a w szczególności obrazowi Polski i Polaków w jego utworach oraz obecności w nich elementów fikcjonalnych.

Twórczość Pollacka jest specyficzna – historyczna, autobiograficzna i przez pisarza przedstawiana jako dzieła z gatunku literatury faktu, powiązanej z życiorysem autora. Pollack jest synem gestapowca i esesmana Gerharda Basta, który pośród wielu zbrodni ma na sumieniu również udział w stłumieniu Powstania Warszawskiego. W swoim najsłynniejszym dziele *Śmierć w bunkrze* (niem. *Der Tote im Bunker*) Pollack tworzy opowieść syna, który z jednej strony próbuje odtworzyć historię życia swego ojca, a z drugiej umieszcza ją na tle zagłady Polaków, Żydów oraz innych narodów okupowanych przez Niemców podczas II wojny światowej terytoriów, zdając sobie sprawę z tego, że jego ojciec również był trybikiem w tej morderczej maszynie. Wynikiem tego napięcia jest cała twórczość Pollacka, która szczególnie pod kątem stosunków polsko-niemieckich jest niezwykle interesująca. Trzeba również dodać, że Pollack także w Polsce jest pisarzem znanym, gdyż jego najważniejsze utwory zostały przetłumaczone.

Niniejsza rozprawa doktorska składa się łącznie z dziesięciu części. Po krótkim wprowadzeniu oraz części metodologicznej w osobnych rozdziałach przeprowadzona jest analiza utworów Martina Pollacka, w których znajduje się najwięcej odniesień do Polski oraz Polaków. Chodzi o następujące trzy pozycje:

- *Po Galicji. O chasydach, Huculach, Polakach i Rusinach. Imaginacyjna podróż po Galicji Wschodniej i Bukowinie, czyli wyprawa w świat, którego nie ma* (1984)
- *Śmierć w bunkrze. Opowieść o moim ojcu* (2004)
- *Dlaczego rozstrzelali Stanisławów* (2008)

W tych utworach można odnaleźć wiele obrazów Polski, z których dwoma najczęściej powtarzającymi się są: bieda/nędza oraz powiązanie narodowości polskiej z religią katolicką. Obrazy te pojawiają się nie tylko w tych trzech tekstach, lecz przewijają się przez całą twórczość Pollacka, co jest ukazane w kolejnym rozdziale rozprawy. Przedstawione są także inne obrazy Polski i Polaków, jak na przykład: motyw pięknej Polki, zamiłowania do wolności czy powstań, patriotyzmu, ale też alkoholizmu, antysemityzmu czy złodziejstwa. Jak widać, w twórczości Pollacka – który sam siebie postrzega jako budowniczego mostów między kulturą polską a niemieckojęzyczną – pojawiają się zarówno konotacje pozytywne, jak i negatywne.

Analizie obrazu Polski towarzyszy równocześnie refleksja nad stosunkiem fikcji do elementów niefikcyjnych w twórczości Pollacka, którą on sam określa niejednokrotnie – nawet w podtytułach swoich książek – jako reportaże czy wręcz raporty lub sprawozdania. Autor tej pracy zastanawia się nad paktem zawartym między czytelnikiem a autorem oraz nad dopuszczalnymi w tym kontekście granicami fikcji w literaturze faktu.

Ważnym uzupełnieniem tej rozprawy doktorskiej jest długa rozmowa z Pollackiem, którą autorowi tej dysertacji udało się przeprowadzić z austriackim pisarzem w Wiedniu. Jest ona przywoływana w postaci cytatów w niektórych miejscach tej pracy, a jej całość stanowi integralny załącznik na końcu dysertacji.